

Knjiga na stolu

Denis Derk

Gospodski, bez pretjerane patetike, ali s puno pouka nad kojima se doista vrijedi zamisliti

Opsežna knjiga "Zvijezda baruna Beckersa" koju je napisao osječki sveučilišni profesor i povjesničar književnosti Milovan Tatarin, a objavila Matica hrvatska doista je iznimni izdavački, ali i istraživački pothvat. Na čak osam stotina stranica Tatarin je napisao literarno utemeljenu, a opet povijesno relevantnu studiju o povijesti osječke Tvrde koju autor uporno naziva Nutarnjim gradom. Knjizi je, uostalom, i dao točan podnaslov "Sentimentalna povijest Nutarnjega grada" iako je povijest Osijeka i njegove Tvrde sve samo ne sentimentalna. Čitajući Tatarinovu knjigu koja doista obiluje povijesnim arhivskim izvorima i citatima, mahom i na latinskom i njemačkom jeziku, podsjetio sam se na opus bjeloruske nobelovke Svjetlane Aleksijevič i njenu specifičnu dokumentarističku prozu, baš kao i na frišku poljsku nobelovku Olgu Tokarczuk i njen monumentalni roman koji se također bavi stvarnom poviješću "Knjige Jakubove". Naravno, Tatarin nije mogao poput Svjetlane Aleksijevič osobno porazgovarati s brojnim poznatim, manje poznatim i potpuno nepoznatim junacima svoje knjige i osječke Tvrde. Njegov put je stoga sličniji putu Olge Tokarczuk, koja se također pri pisanju svog romana konzultirala s brojnim povijesnim vrelima, ali ipak je ostala vjernija beletrističkoj slobodi i opuštenoj fikcionalnosti izbjegavajući gotovo sasvim povijesne citate i doslovnosti. I da. Olga Tokarczuk je imala glavni lik, Jakuba Franka, vjerskog mistika, dok je Tatarinov glavni lik austro-ugaraska carska utvrda koja je do dana današnjeg, nažalost, prilično temeljito srušena i to ne zbog ratnog razaranja, nego zbog ljudske nebrige i kratkovidnosti. Tatarin je svoju priču o mitskom Nutarnjem gradu ispričao s pomoću čitavog niza stvarnih likova o kojima je podatke pronalazio po arhivima, točnije gradskim protokolima, franjevačkim i isusovačkim kronikama, njihovoj korespondenciji, ali i po ostacima ostataka materijalnih spomenika kulture u kojima se ti likovi spominju. Svoje je junake pratio poput minucioznog

"Zvijezda baruna Beckersa", Milovan Tatarin, Matica hrvatska, glavni urednik Luka Šeput, izvršni urednik Luka Vukušić, cijena 250 kuna

policijskog istražitelja koji ništa ne prepušta slučaju. Istraživao je njihove pretke, mjesto rođenja, podatke o bračnim drugovima, tj. družicama, o djeci, o daljnjim potomcima, imovini, obrazovanju, karakteru, sudskim sporovima, zločinima, ljubavima... Pri tome se koristio i fikcijom, vlastitim sjećanjima i reminiscencijama, maštom, erudicijom i iznimno toplim odnosom prema osječkoj Tvrđi o kojoj mi u Hrvatskoj znamo katastrofalno malo. Pisao je Tatarin o carevima (napose o Josipu II. koji je pet puta posjetio Nutarnji grad), ali i o kraljevima. O caricama (poput Marije Terezije) i kraljicama, feldmaršalima i vojskovođama, osmanlijskim dostojanstvenicima, baš kao i o osječkim obrtnicima i krčmarima, dobrotvorima i svećenicima, pa čak i o jednom skopskom nadbiskupu koji je mir našao u ograđenoj tišini dravske Tvrde. Nije Tatarin zaboravio ni slavenske pisce iz tog vremena, kao što su Matija Antun Reljković ili pak Petar Katančić, poznate franjevence i isusovce, ali nije zapostavio ni bečkog glumca Josipa Novaka ili pak osječke pionire tiskarstva i građane koji su i u ona davna doba imali lijepo opremljene knjižnice. Spomenuo je Tatarin i valjda prvi carski osječki rez, orguljaša Temellija, Perzijanca Johanna Manucka koji je u Nutarnjem gradu prodavao kavu te tako Osijeku, ali i Slavoniji dao potpuno novu dimenziju pretvarajući daleku povijest u nešto opipljivo i blisko. Istina, "Zvijezda baruna Beckersa" (a barun Beckers je ključna osoba zaslužna za dovršenje Tvrde) knjiga je doista prepuna mrtvih duša, i to napose onih najmlađih, koji su u smrt otišli ili odmah po porodu ili za rane mladosti. Stopa dječjeg mortaliteta u tim je postosmanlijskim vremenima u Osijeku (ali i drugdje) očito bila enormna i danas nama neshvatljiva. Ali, naprasno su umirali i stariji i žilaviji i od najbezazlenijih bolesti, a ne samo od opake kuge. Sve je njih marljivi Tatarin doista vratio na povijesnu scenu i to u velikom stilu. Gospodski, bez pretjerane patetike, ali s puno pouka nad kojima se doista vrijedi zamisliti.